

Цепкало, Т. О. Астральна тріада в міфопоетичній картині світу лірики Ігоря Калинця // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи» (25-26 жовтня 2018 року) [Електронний ресурс] / За заг.ред. І.В. Гайдаєнко; упор. Т.Г.Окуневич – 2018 . – С. 225-228.

Цепкало Тетяна

м. Херсон

tanuysya@ukr.net

АСТРАЛЬНА ТРІАДА У МІФОПОЕТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ЛІРИКИ ІГОРЯ КАЛИНЦЯ

Ключові слова: *символ, архетипний образ, міфологема, міфопоетика, світогляд.*

Образи сонця, місяця та зірок у міфопоетичній моделі світу лірики І. Калинця постають одухотвореними, що відповідає прадавнім народним віруванням, адже: «Небесні світила у слов'янському фольклорі набули антропоморфних рис, що засвідчує обожнювання їх давніми» [7, с.42]. У вірші «Місяць» зі збірки «Дванадцята сумна книжка» за допомогою прозопопеї поет відтворює архаїчні уявлення про народження нового місяця: *«старий місяць / червоною корою зашерх / як смерека // у старого місяця / мурашки бігають / під корою // треба на них дятла / з лісу кликати // а молодий / сам ріжками буцається / мов цапок // старому місяцеві / мультко / бік відлежав / на хмарині // а молодому / не спиться / біжить хвацько / через усе небо // десь там зіроньки / защедрували»* [6, с.374]. Протиставлення молодого та старого місяців зумовлене циклічністю ритму часу. Різні фази нічного світила в українській культурі символізували «народження, оновлення, життя і безсмертя» [1, с.346]. Однак художня деталь «зіроньки защедрували» вказує на особливий хронотоп поезії. Відповідно до праслов'янського світогляду у свято Щедрого вечора вшановували народження місяця, «коли нічному світилові співали величальні гімни – щедрівки, як володареві води й усіх генетичних процесів рослинного й тваринного світу» [5, с.52]. Порівняння молодика з цапом зумовлене обрядовою традицією водіння кози на Святвечір. М. Еліаде зазначає, що «міфо-ритуальний

сценарій Нового року зіграв таку важливу роль в історії людства якраз тому, що, зберігаючи космічне оновлення, він давав разом з тим надію на отримання первісного щастя» [4, с.59]. Відтак, І. Калинець у ліричному творі «Місяць» відображає космічний цикл, що лежить в основі міфопоетичної картини світу митця.

Досліджуючи міфологізм художнього мислення І. Калинця, О. Буряк відзначала центральну постать людини в його ліриці, а категорії часу і простору в його сприйнятті трактувала як суб'єктивні, «залежні від ступеня розвитку антропоцентру міфічної реальності» [2, с.57]. Міфоаналіз астральної тріади в ліриці митця підтверджує цю думку. У вірші «Навіть сонцеві...» зі збірки «Коронування опудала» небесні світила зображено крізь призму сприйняття їх людиною: *«навіть сонцеві / не забувають / п'яточки його плям // місяцеві / вбивство вчинене братом / на братові // а білій зорі те / що згасла вона / мільйони літ до нас // а коханій / розлуки»* [6, с.87]. Сонце та зірку ліричний герой сприймає як космічні явища з їхніми традиційними властивостями, а місяць інтерпретує відповідно до біблійної легенди про Каїна та Авеля. «Вважалося, що в ясну зоряну ніч на Місяці можна побачити знак Творця, котрий навіки поклав його, коли вперше брат убив брата. Цей знак для того, щоб люди завжди пам'ятали про страшний гріх, учинений колись у велику Святу неділю на святі Різдва» [3, с.38]. Таким чином, плями денного світила для людини є лише темними утвореннями на диску Сонця, а плями нічного світила трактуються відповідно до християнського світобачення.

Шанування релігійних свят широко представлене в поезії І. Калинця. Наприклад, у вірші «Писанки» зображено ритуал написання святкових яєць: *«Виводить мама дивним писачком / по білому яйці воскові взори. / Мандрує писанка по мисочках / із цибулиним золотим узваром, / з настоями на травах і корі, / на веснянім і на осіннім зіллі – / і писанка оранжево горить / у філіграннім сплеті ліній. / То вже вона, як дивовижний світ, / то вже дзвенить, як згусток сонця, / бувають буйно квіти у росі, / олені бродять в березневім соці. (...) І я поплив у світ дитячих мрій / на білі коліскові оболоні...*

/ Котились писанками ізгори / ясні сонця у мамині долоні» [6, с.22-23]. Писанка як «атрибут і символ Великодного свята, важливий обрядовий предмет» [1, с.322] зосереджує в собі сакральну силу, що залежить від візерунків, нанесених на яйце. Виведені матір'ю малюнки ліричний герой у своїх спогадах описує з любов'ю та ніжністю, кожна деталь ніби оживає та набуває магичності. За М. Еліаде, «ритуал скасовує Час світський, хронологічний та відновлює сакральний час міфу» [4, с.143]. Згадка про фарбування яйця в настоях і зіллі має архаїчну основу, адже у стародавні часи «знахарі та волхви вміли готувати настій, таємниця якого була відома небагатьом. Згідно з переказами, якщо яйце опустити в такий настій і сховати в темному місці, то на ньому з'являються різні узорі» [3, с.372]. Свято Великодня здебільшого відоме як «день Господнього Воскресіння» [1, с.321], але насправді корінням сягає язичницької доби. Наші пращури вірили, що світ зародився з вогняного Яйця-райця, «де виросло Дерево життя, та прийшли у цей світ бог Ладо – прабатько-першотворець – та богиня Лада – праматір-родиця, берегиня білого світу» [3, с.54]. У поетичних рядках І. Калинця писанки асоціюються із сонцями, що також пов'язане з праслов'янськими уявленнями: «Великдень вважається найбільшим днем у році, бо тоді воскресає бог життя – Сонце» [3, с.54]. Отже, митцеві вдається поєднати християнські та поганські вірування.

Водночас у ліриці І. Калинця зустрічається мотив протистояння язичницької та християнської релігії. Наприклад, у вірші «Перун»: *«З димом Десятинну і десяток інших – / хай дибляться до Бога, хай дигають до дідька! / Зализує звали язиком зеленим місяць – / цей язичного апокаліпсису рахманний свідок. // Осиротіли подніпровські горби високо рівні. / З-під скосогору з драгви Перун вилазить. / Дубове своє тіло задубіле під дубом гріє / (золоті вуса русалкам пішли на прикраси). // Повертається старе з-перед віків черепкових, / рушили ордою по підсоннях соняшникові хаці. / Об руїни крешуть червоних блискавиць коні – / облюбовує собі Перун місце для капища» [6, с.41]. Перун – це поганський бог «наймогутніших сил неба і землі, блискавки та грому. (...) Його уявляли у вигляді літнього чоловіка зі срібною головою та золотими*

вусами» [3, с.363], він – «той, що робить вогонь, кидає вогонь, стріляє вогнем», а деревом Перуна вважався дуб, «бо в нього найчастіше влучає грім» [3, с.364]. У поетичних рядках І.Калинця найпопулярніше в праслов'янську епоху божество зображене відповідно до народних вірувань. Митець використовує багато художніх деталей для передачі підтекстового змісту. Так, про християнські собори свідчить назва першої цегляної церкви – Десятинна, що була споруджена Володимиром Великим. До речі, саме за правління цього князя у часи хрещення Русі, як свідчать історичні факти, «саме культ Перуна зазнав найбільших переслідувань» [3, с.364]. Із підтексту випливає, що Перун палить церкви для того, щоб збудувати своє капище. Однак у вірші немає вказівки на завершення поєдинку між новою і старою релігіями, а тому вважати завершеною справу Перуна не можна. Місяць постає незворушним свідком «язичницького апокаліпсису», а його зелений колір символізує надію «на злагоду, мир і спокій» [1, с.425].

Отже, астральні образи в міфопоетичній картині світу лірики Ігоря Калинця позначені синтезом язичницьких та християнських вірувань українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багнюк А. Символи українства : художньо-інформаційний довідник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 512 с.
2. Буряк О. Міфологізм художнього мислення Богдана-Ігоря Антонича та Ігоря Калинця : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література». – Кіровоград, 2001. – 168 с.
3. Войтович В. Українська міфологія. Вид. 2-ге, стереотип. Київ : Либідь, 2005. 664 с.
4. Элиадэ М. Аспекти мифа [Текст] / Мирча Элиадэ; пер. с франц. В. Большакова. – М. : «Инвест – ППП», СТ «ППП», 1996. – 240 с.
5. Знойко О.П. Міфи Київської землі та події стародавні: [наук.-попул. вид.] / О.П. Знойко. – 2-ге вид. – К.: Молодь, 2004. – 336 с.

6. Калинець І. Поезії. – Львів : ЛА «Піраміда», 2008. – 608 с.
7. Слов'янський світ : ілюстрований словник-довідник міфологічних уявлень, вірувань, обрядів, легенд та їх відлунь у фольклорі і пізніших звичаях українців, братів-слов'ян та інших народів / упорядник О.А. Кононенко. – Київ : Асоціація ділового співробітництва «Український міжнародний культурний центр», 2008. – 784 с.